

Wdrożenie technologii raportowania InlineXBRL w polskich spółkach giełdowych – badanie pilotażowe

The implementation of InlineXBRL in Polish listed companies – early evidence

KATARZYNA GIERCZAK *, KATARZYNA KOBIELA-PIONNIER**

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest prezentacja wyników badania dotyczącego pierwszych doświadczeń krajowych spółek publicznych notowanych na Rynku Głównym GPW w Warszawie w zakresie wdrożenia formatu InlineXBRL zgodnie z unijną regulacją ESEF.

Metodyka/podejście badawcze: Zastosowaną metodą badawczą były szczegółowe wywiady o częściowo ustrukturyzowanym formacie. Udział w nich wzięli przedstawiciele 10 spółek publicznych.

Wyniki: Analiza rozmów z emitentami wskazuje, że wdrożenie InlineXBRL jest znaczącym wyzwaniem w zakresie sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw. Badani emitenci podjęli decyzję o sposobie wdrożenia głównie w celu realizacji ustawowego obowiązku i nie rozważali innych korzyści, jakie niesie ze sobą implementacja XBRL. 90% z nich zdecydowało się na rozwiązanie typu *bolt-on*, które pozwala na szybkie wypełnienie nowych wymogów regulacyjnych, jednak nie zapewnia wartości dodanej w zakresie raportowania wewnętrznego czy skrócenia procesu raportowania. Pod tym względem wyniki badań dla polskich spółek są zbieżne z rezultatami dla pierwszych podmiotów amerykańskich raportujących w XBRL (tzw. *early-adopters*). Badanie potwierdziło również tezę na temat kluczowego znaczenia presji ze strony regulatorów w rozprzestrzenianiu się XBRL.

Ograniczenia: stosunkowo nieliczna grupa badawcza (10 spółek).

Originalność/wartość: Niniejsze badanie jest pierwszym tego typu przeprowadzonym w warunkach polskich, a artykuł stanowi pierwsze polskojęzyczne opracowanie definiujące, strukturyzujące i omawiające poszczególne podejścia do wdrożenia InlineXBRL.

Słowa kluczowe: InlineXBRL, ESEF, polskie spółki publiczne, wdrożenie XBRL, *bolt-on*, *built-in*.

* Mgr Katarzyna Gierczak, doktorantka, Szkoła Główna Handlowa, <https://orcid.org/0000-0002-0827-8782>, kg37137@doktorant.sgh.waw.pl

** Dr Katarzyna Kobiela-Pionnier, adiunkt, Szkoła Główna Handlowa, Instytut Rachunkowości, <https://orcid.org/0000-0002-9776-5581>, kkobie1@sgh.waw.pl

Abstract

Purpose: The paper presents early evidence from GPW Main Market-listed companies on the implementation of the InlineXBRL format and the ESEF mandate.

Methodology/approach: Semi-structured, detailed interviews with GPW issuers are the basic research method used. Representatives of ten listed companies were interviewed.

Results: The study indicates that InlineXBRL implementation is a challenge that involves significant human, time and financial resources. Moreover, it reveals that the only reason for XBRL implementation among Polish issuers is compliance with statutory requirements rather than other XBRL benefits. Ninety percent of respondents implemented the bolt-on approach, which enables fast compliance with statutory requirements; however, it does not support internal reporting and does not facilitate the financial reporting process. The study results are consistent with XBRL implementation evidence from American early adopters and confirm the thesis that an XBRL mandate is the main driver of XBRL dissemination.

Limitations: The relatively small research group (10 companies).

Originality/value: This study is the first in this field conducted in Poland, and this paper claims to be the first Polish one to name, structure and describe InlineXBRL implementation options.

Keywords: InlineXBRL, ESEF, Polish listed companies, XBRL implementation, *bolt-on*, *built-in*.

Wprowadzenie

Dnia 29 maja 2019 roku w Dzienniku Urzędowym UE opublikowano rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/815 (Rozporządzenie KE, 2019), zgodnie z którym emitenci, których papiery wartościowe (zarówno akcje, jak i obligacje) zostały dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym na terytorium Unii Europejskiej, mają obowiązek publikowania swoich rocznych raportów finansowych w jednolitym europejskim formacie raportowania (*European Single Electronic Format – ESEF*) za lata obrotowe rozpoczynające się 1 stycznia 2020 roku lub później. Choć w na przełomie lat 2020/2021, w związku z pandemią SARS-CoV-2, KE umożliwiła państwom członkowskim odsunięcie tego obowiązku o rok, z czego Polska – podobnie jak większość krajów Unii Europejskiej – skorzystała, część polskich emitentów zdecydowała się wdrożyć raportowanie w formacie ESEF już w 2021 roku.

Na tym tle celem niniejszego artykułu jest prezentacja wyników badania dotyczącego pierwszych doświadczeń krajowych spółek publicznych notowanych na Rynku Głównym GPW w Warszawie w zakresie wdrożenia obowiązku ESEF. Zastosowaną metodą badawczą były wywiady o częściowo ustrukturyzowanym formacie. Na podstawie informacji przekazanych przez respondentów (przedstawicieli 10 notowanych jednostek) uzupełniano arkusze odpowiedzi, co w dalszym etapie pozwoliło na przeprowadzenie głębszej analizy i wyciągnięcie wniosków. Przedmiotem zainteresowania autorek badania były w szczególności: wybór typu zastosowanego narzędzia informatycznego (*bolt-on*, *built-in*, *deeply embedded*), przebieg procesu wdrożenia, poszukiwanie przez emitentów wiedzy i korzystanie z usług doradczych, a także współpraca z biegłymi rewidentami i ostateczny rezultat w postaci opublikowanego raportu. Otrzymane wyniki skomentowano w kontekście innych badań tego typu publikowanych w literaturze anglojęzycznej.

Ponieważ obecny rok jest pierwszym, w którym emitentów dotyczy obowiązek raportowania w formacie ESEF, uzyskane wyniki mogą okazać się interesujące zarówno dla środowiska naukowego, jak i dla podmiotów rynkowych objętych tą regulacją. Jednocześnie wydaje się, że niniejsze badanie jest pierwszym tego typu przeprowadzonym w warunkach polskich. Ze względu na stosunkowo niedużą próbę (jedynie 10 emitentów ze 124 spółek giełdowych, które opublikowały skonsolidowane sprawozdania finansowe w formacie ESEF¹) omawiane badanie należy traktować jako wstępne, możliwe do powtórzenia na szerszej grupie podmiotów.

1. Zastosowanie XBRL jako nowy obowiązek dla spółek notowanych na terytorium Unii Europejskiej

XBRL, czyli rozszerzony język sprawozdawczości biznesowej (*eXtensible Business Reporting Language*) to oparta na technologii XML specyfikacja, definiująca sposób opisu wspólnych pojęć występujących w raportach biznesowych oraz zachodzących między nimi zależności (Reimschuessel-Wąs, 2009). Jako bezpłatny, międzynarodowy, elektroniczny i interaktywny standard opisu danych, XBRL pozwala w sposób uporządkowany i systematyczny organizować dane w raporty, automatycznie je przysyłać i weryfikować oraz stosować zaawansowane metody analityczne. Ponieważ jest on czytelny maszynowo, język XBRL przedstawia się niekiedy jako „sposób raportowania biznesowego równoznaczny z kodem kreskowym” (Lester, 2007).

Obowiązkowe zastosowanie technologii XBRL na potrzeby raportowania finansowego przez wszystkie podmioty notowane na amerykańskiej giełdzie wprowadzono z początkiem 2009 roku (Kernan, 2009). Na poziomie UE zainteresowanie technologią XBRL pojawiło się z kolei w 2008 roku w postaci dwóch rezolucji Parlamentu Europejskiego, podkreślających potencjał elektronicznych formatów raportowania oraz wzywających Komisję Europejską do działania na rzecz wprowadzenia sprawozdawczości XBRL w UE (Enachi, Andone, 2015). Kamieniem milowym na tej drodze stała się nowelizacja dyrektywy o przejrzystości 2004/109/WE w 2013 roku, w której wprowadzono obowiązek publikowania raportów rocznych w jednolitym elektronicznym formacie raportowania (ESEF) dla emitentów notowanych na rynkach UE począwszy od 1.01.2020 roku². Aktem wykonawczym w tym zakresie jest wspomniane wcześniej rozporządzenie 2019/815.

¹ Według obliczeń autorek, z nieco ponad 300 spółek giełdowych, które sporządzają skonsolidowane sprawozdania finansowe, na koniec kwietnia 2021 r. raporty w ESEF opublikowały 124 podmioty, co stanowi ok. 40% rynku.

² Jak wspomniano wcześniej, w grudniu 2020 r. kraje członkowskie UE uzyskały możliwość podjęcia indywidualnej decyzji o odroczeniu obowiązku ESEF o rok. Jednak długotrwały proces legislacyjny na poziomie zarówno UE, jak i Polski sprawił, że możliwość ta uprawomocniła się dopiero 14.04.2021 r. W efekcie jednostki, które opublikowały swój raport po 14.04.2021 r., nie mają już ustawowego obowiązku raportowania w formacie ESEF za 2020 r. Co do pozostałych podmiotów to przyjmuje się, że przed 13 kwietnia należało publikować raporty roczne w ESEF, choć uchwalona legislacja objęła również te podmioty, które sporządziły raporty przed 14.04.2021 r. Tym samym wytworzyła się dość specyficzna sytuacja, w której prawo – z korzyścią dla emitentów – zadziało wstecz.

Istotą regulacji ESEF, sformułowaną w art. 3 rozporządzenia, jest opublikowanie rocznego raportu spółki giełdowej – zarówno jednostkowego, jak i skonsolidowanego – w formacie XHTML (innymi słowy w postaci strony internetowej). Dodatkowo, zgodnie z art. 4, w przypadku skonsolidowanych sprawozdań finansowych emitenci zobligowani są do wykorzystania etykiet XBRL (tzw. znaczników lub tagów³, czytelnych maszynowo) do oznaczenia wszystkich pozycji podstawowych sprawozdań finansowych wskazanych w rozporządzeniu (zob. tab. 1). Emitenci muszą przy tym przestrzegać wymogów specyfikacji InlineXBRL⁴ oraz wymogów dotyczących zasad znakowania i składania, określonych odpowiednio w załącznikach III i IV do rozporządzenia.

Tabela 1. Zastosowanie ESEF przez poszczególne grupy emitentów giełdowych

Wyszczególnienie	Emitent nieposiadający grupy kapitałowej i sporządzający sprawozdanie zgodnie z:		Emitent posiadający grupę kapitałową i stosujący MSSF/MSR
	Uor	MSSF/MSR	
Jednostkowe sprawozdanie finansowe	format XHTML		format XHTML
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe	nie dotyczy		InlineXBRL, obejmujący: <ul style="list-style-type: none"> • format XHTML • szczegółowe znakowanie pozycji sprawozdań znacznikami XBRL

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kobiela-Pionnier (2020).

W sprawozdawczości finansowej kluczowym elementem regulacji jest taksonomia (zawarta w załączniku VI), określająca: reguły dotyczące danych, atrybuty (cechy) każdej pozycji, związki zachodzące pomiędzy poszczególnymi pozycjami oraz zasady stosowane do obliczania poszczególnych wartości (Kobiela-Pionnier, 2020). W istocie taksonomię można traktować jako słownik, który zawiera terminy stosowane w sprawozdaniu finansowym, wraz z odpowiadającymi im znacznikami,

³ W niniejszym artykule terminy: etykiety (XBRL), znaczniki (XBRL) oraz tagi stosowane są zamiennie

⁴ Porządkując słownictwo należy podkreślić raz jeszcze, że unijna regulacja ESEF dotyczy zarówno raportów jednostkowych, jak i skonsolidowanych (plik XHTML), natomiast XBRL jest technologią umożliwiającą znakowanie informacji w sprawozdaniach finansowych, co jest wymagane wyłącznie dla raportów skonsolidowanych (i w takim znaczeniu jest użyty w tym artykule). Z kolei InlineXBRL stanowi połączenie XHTML i XBRL w raportach skonsolidowanych. Pod tym względem UE wyprzedza USA, gdzie obowiązkowe jest tylko zastosowanie etykiet XBRL, a nie połączenia XBRL z XHTML w postaci InlineXBRL.

oraz definiuje rządzące nimi zasady⁵ (Wilusz, 2010). Oznaczenie pozycji sprawozdawczej etykietą z taksonomii XBRL (czyli tzw. otagowanie⁶) pozwala na automatyczne rozpoznanie jej znaczenia przez stosowane do tego celu narzędzia informatyczne i to niezależne od miejsca, w którym ta pozycja się znajduje. W rezultacie możliwe staje się bardzo szybkie importowanie i przetwarzanie informacji przez jej użytkownika.

Z punktu widzenia emitenta realizacja obowiązku ESEF nie jest możliwa bez wdrożenia odpowiedniego narzędzia IT. W związku z tym konieczna staje się analiza różnych dostępnych możliwości wdrożenia takich aplikacji oraz konsekwencji wynikających z wyboru określonego podejścia.

2. Modele wdrożenia raportowania w XBRL

W serii swoich artykułów na temat możliwości implementacji XBRL w organizacjach G. Garbellotto (2009a, 2009b, 2009c) wyróżnia trzy praktyczne podejścia aplikacyjne do sporządzenia sprawozdania finansowego:

- *bolt-on* (w formie dodatku) – konwersja do nowego formatu odbywa się w specjalnej dodatkowej aplikacji i następuje po sporządzeniu sprawozdania według dotychczasowego trybu;
- *built-in* (wbudowane) – sprawozdanie tworzone jest od razu w docelowym formacie, a funkcjonalność oznaczania danych tagami z taksonomii jest zaimplementowana do modułu (aplikacji) przeznaczonego dla szeroko rozumianego raportowania;
- *deeply embedded* (głęboko osadzone) – zasadniczo wszystkie zapisy księgowo oznaczone są etykietami poprzez implementację taksonomii do planu kont, a sprawozdanie od razu tworzone jest w docelowym formacie.

Opcjonalną klasyfikacją metod wdrożenia narzędzia do raportowania w XBRL jest podział na SAS (*Stand-Alone Solution*, czyli rozwiązanie niezależne od innych systemów, co do zasady odpowiadające rozwiązaniu typu *bolt-on*) oraz DMS (*Disclosure Management Solution*, czyli rozwiązanie wbudowane w system do raportowania, obejmujące zarówno rozwiązania typu *built-in*, jak też *deeply embedded*) (Hsieh i in., 2019). Na potrzeby niniejszej publikacji przyjęto podział stosowanych przez jednostki podejść do wdrożenia XBRL na rozwiązania typu *bolt-on*, *built-in* oraz *deeply-embedded*.

⁵ Z naukowego punktu widzenia taksonomia to nauka o zasadach i metodach klasyfikowania, w szczególności o tworzeniu i opisywaniu jednostek systematycznych (taksonów) i włączaniu ich w układ kategorii taksonomicznych. W odniesieniu do XBRL taksonomia oznacza zbiór wymagań, zawierający głównie znaczniki (etykiety/tagi) XBRL do analizy sprawozdań finansowych za pomocą narzędzi informatycznych.

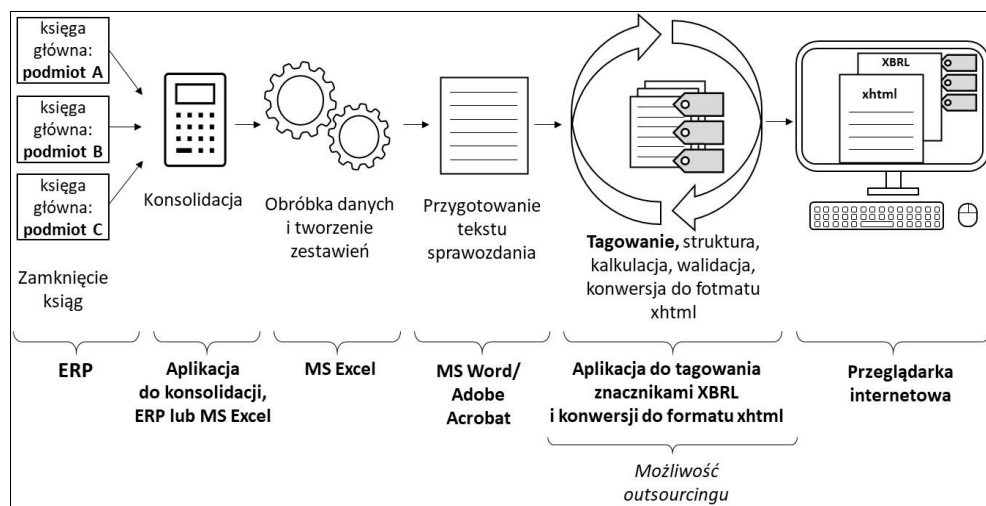
⁶ W niniejszym artykule terminy: znakowanie, etykietowanie oraz tagowanie stosowane są zamiennie.

Charakteryzując bliżej rozwiązanie typu *bolt-on* należy wskazać, że jego istotą jest wykorzystanie dodatkowej aplikacji (w wersji chmurowej lub instalowanej lokalnie), w której obróbce poddawane jest uprzednio przygotowane sprawozdanie finansowe (np. w formacie DOC lub PDF). W ramach tego procesu możliwe jest wyodrębnienie następujących po sobie etapów:

- 1) otagowanie danych w sprawozdaniu znacznikami z taksonomii oraz nowo utworzonymi znacznikami przeznaczonymi dla danej jednostki;
- 2) przygotowanie struktury oraz warstwy kalkulacyjnej sprawozdania;
- 3) walidacja (automatyczne sprawdzenie poprawności sprawozdania);
- 4) wygenerowanie zestawu plików składających się na końcowe sprawozdanie, w tym konwersja sprawozdania z formatu DOC czy PDF do InlineXBRL.

Zaletą powyższego rozwiązania jest prostota zastosowania: aplikacja *bolt-on* nie wymaga bowiem istotnej przebudowy dotychczasowego procesu raportowania, tym samym umożliwiając szybkie dostosowanie się emitenta do nowych wymogów sprawozdawczych. Schemat procesu przygotowania sprawozdania finansowego w formacie InlineXBRL w modelu *bolt-on* przedstawiono na schemacie 1⁷.

Schemat 1. Proces przygotowania sprawozdania finansowego w formacie InlineXBRL w modelu *bolt-on*

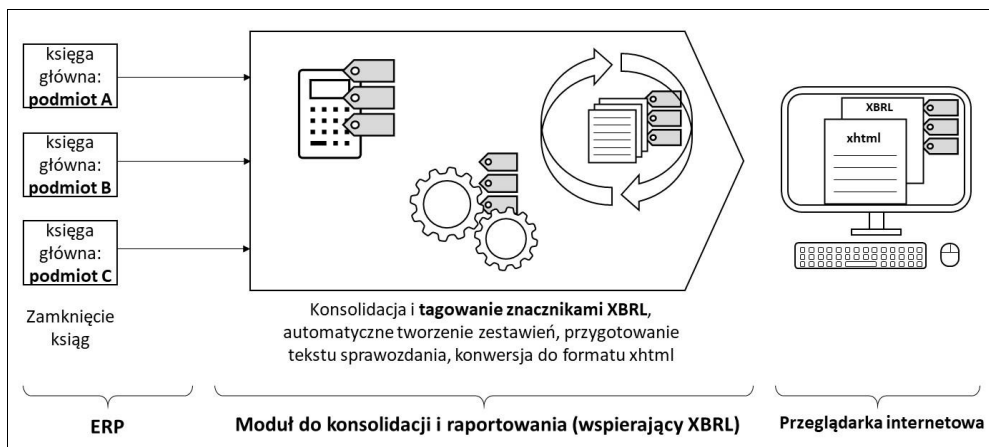
Źródło: opracowanie własne.

⁷ Przykładami rozwiązań typu *bolt-on* umożliwiającymi konwersję sprawozdań do formatu InlineXBRL są: Amana XBRL Tagger, aSISt ESEF, Comarch ESEF, Consolia XBRL Reporter, Toppan Merrill Bridge, W-desk, XBRL Reporter, XBRL Tool.

Formułę *bolt-on* można zrealizować zarówno wykorzystując wewnętrzne zasoby jednostki (*in-house*), jak też korzystając z usług zewnętrznego dostawcy (*outsourcing*). Największą zaletą *outsourcingu* jest oszczędność czasu i tym samym skrócenie procesu raportowania, z kolei jego największym ograniczeniem – brak pełnej kontroli nad procesem sprawozdawczym. Wymienione aspekty przekładają się na cenę rozwiązania: wariant *outsourcingu* jest opcją tańszą niż przygotowanie sprawozdania wewnątrz samej organizacji (ESMA, 2016).

Model *built-in* zakłada korzystanie z profesjonalnego modułu do raportowania i konsolidacji sprawozdań, w który wbudowano taksonomię XBRL. Taki zestaw aplikacji umożliwia stworzenie dowolnego raportu w formacie InlineXBRL, co przedstawiono na schemacie 2⁸.

Schemat 2. Proces przygotowania sprawozdania finansowego w formacie InlineXBRL w modelu *built-in*

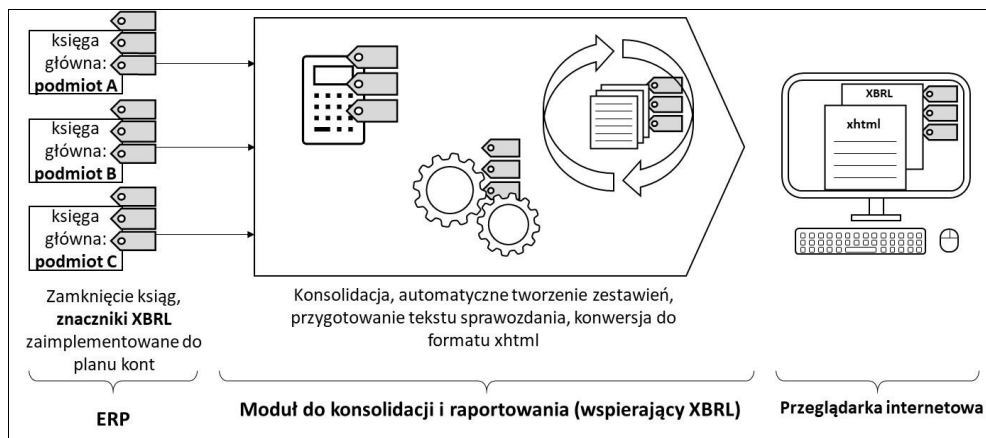

Źródło: opracowanie własne.

Model *deeply embedded* jest zbliżony do modelu *built-in*, a zasadnicza różnica pomiędzy nimi polega na umiejscowieniu taksonomii w procesie raportowania. W ramach podejścia *deeply embedded* jest ona często integralną częścią zakładowego planu kont. W efekcie każdy rekord księgowy może być oznaczony znacznikiem z taksonomii, co ukazano na schemacie 3.

⁸ Przykładami rozwiązań typu *built-in* są: Asecco Reporting Platform oraz SAP Disclosure Management.

Schemat 3. Proces przygotowania sprawozdania finansowego w formacie InlineXBRL w modelu *deeply embedded*

Źródło: opracowanie własne.

W modelu *deeply embedded* (a w mniejszym stopniu także w modelu *built-in*) XBRL staje się narzędziem kształtowania zintegrowanego systemu raportowania poprzez opracowanie taksonomii również dla informacji spoza typowego zestawu pozycji sprawozdawczych. W ten sposób możliwe staje się zbudowanie wystandaryzowanej bazy danych o przedsiębiorstwie, dalece wykraczającej poza dane finansowe. Stwarza to szerokie możliwości raportowania, zarówno na potrzeby użytkowników zewnętrznych, jak i wewnętrznych, przez odseparowanie informacji od metody jej przekazywania, aplikacji używanych do jej przetwarzania, czy też od bazy danych, w której są one przechowywane. Przekłada się to jednak na wysoki koszt narzędzia, przez co samo sporządzanie sprawozdania finansowego w modelu *deeply embedded* z reguły nie jest jedynym celem realizacji takiego wdrożenia.

Jakkolwiek wdrożenia modelu *deeply embedded* oraz *built-in* są istotnie większym wyzwaniem finansowym, merytorycznym i organizacyjnym niż wdrożenie zewnętrznej aplikacji do tagowania, to – jak widać – stwarzają one szereg możliwości niedostępnych w modelu *bolt-on*. Jak twierdzi J. Hannon (2006b), prawdziwą korzyść z wdrożenia XBRL można osiągnąć poprzez wyjście poza schemat myślenia o XBRL jako o sposobie prezentacji sprawozdań finansowych. Wymierne korzyści biznesowe oraz długofalowe oszczędności kosztów można natomiast uzyskać poprzez reorganizację strumieni informacyjnych wykorzystywanych w organizacji. Im głębiej „zakorzeniony” jest XBRL w organizacji, tzn. im bardziej szczegółowych danych on dotyczy, tym te oszczędności i korzyści biznesowe są większe (Garbellotto, 2009c). Tabela 2 zawiera podsumowanie zalety, ograniczenia i koszty omawianych modeli wdrożenia XBRL w przedsiębiorstwie.

Tabela 2. Podstawowe cechy modeli wdrożenia raportowania w InlineXBRL

Model wdrożenia	Zalety	Ograniczenia	Koszty
<i>Bolt-on</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Brak konieczności przebudowy dotychczasowego procesu sporządzania sprawozdań • Relatywnie szybkie i proste wdrożenie • Możliwy <i>outsourcing</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Służy wyłącznie zaspokoleniu wymogów regulacyjnych • Nie upraszcza raportowania finansowego w organizacji, lecz je wydłuża 	Najtańsze z dostępnych rozwiązań
<i>Built-in</i> oraz <i>Deeply embedded</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość wykorzystania XBRL także w innych celach (np. na potrzeby wewnętrznego raportowania organizacji) • Brak konieczności uprzedniego przygotowania sprawozdania finansowego w tradycyjnym formacie (PDF, DOC) • Możliwość osiągnięcia dodatkowych korzyści (także finansowych) dzięki uproszczeniu i zwiększeniu zdolności do przetwarzania, analizowania i transferowania danych 	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość zastosowania tylko wtedy, gdy jednostka korzysta z profesjonalnego modułu do konsolidacji i raportowania, • Długie i skomplikowane wdrożenie • Brak możliwości <i>outsourcingu</i> • Konieczność przeszkolenia kadry i utrzymania wysokiego poziomu eksperckiej wiedzy z zakresu XBRL w organizacji 	Bezpośrednie koszty wdrożenia wyższe niż w wariantcie <i>bolt-on</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie Garbellotto (2009d) oraz Hannon (2006a).

3. Przegląd literatury dotyczącej wdrożenia XBRL w sprawozdawczości finansowej

Zarówno samo szerokie zagadnienie XBRL, jak i jego wdrożenie w przedsiębiorstwach stanowi przedmiot dociekań naukowych od początku XXI wieku. W bazie naukowej Web of Science znaleźć można 472 publikacje związane z ogólnym hasłem „XBRL”, w tym 155 artykułów związanych z różnymi aspektami wdrażania i stosowania rozwiązań XBRL. Omawiane publikacje odnoszą się najczęściej do rynku amerykańskiego, jednak wraz z rozpowszechnieniem się rozwiązań opartych o XBRL w kolejnych krajach (m.in. w Chinach, Australii, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Indonezji, Malezji i na Tajwanie), systematycznie rośnie zarówno liczba samych artykułów, jak i suma cytowań odwołujących się do doświadczeń spoza obszaru USA⁹.

⁹ Według danych z raportu cytowań w bazie Web of Science 155 artykułów na temat wdrożeń XBRL dotyczyło kolejno: USA (60 publikacji), Australii (20), Chin (17), Kanady (14), Wielkiej Brytanii (13), Indonezji (9), Włoch (9), Malezji (8), Tajwanu (7) i Niemiec (6). Całkowita liczba cytowań wszystkich publikacji na temat wdrożenia XBRL wyniosła 1535, a po wyłączeniu cytowań własnych – 665. Przeciętna liczba cytowań przypadająca na jeden artykuł wyniosła 9,9, a wartość h-index: 20 (dane na dzień 29.04.2021 r.)

Przeglądu i syntezy badań prowadzonych w obszarze XBRL i opublikowanych w czasopismach naukowych dokonali A. Perdana i in. (2015). Na bazie obserwacji literatury światowej cytowani autorzy wyodrębnili cztery obszary badawcze:

- 1) wpływ XBRL na działalność gospodarczą, obejmujący rozważania dotyczące jego roli w efektywnym i wydajnym przygotowaniu, przekazywaniu i wykorzystywaniu informacji finansowych w organizacjach, w tym również korzyści i problemy związane z wdrożeniem XBRL, zwłaszcza w obszarze rachunkowości, ładu korporacyjnego i audytu;
- 2) zastosowanie XBRL, w tym badania czynników przyspieszających i hamujących stosowanie tej technologii na poziomie organizacyjnym i indywidualnym;
- 3) techniczny rozwój XBRL związany z ułatwieniem integracji aplikacji korporacyjnych i procesów biznesowych;
- 4) działania edukacyjne w zakresie XBRL wśród studentów, księgowych, audytorów i użytkowników informacji finansowych.

Niniejszy artykuł plasuje się częściowo w pierwszym, a częściowo w drugim obszarze badawczym. Świadczy o tym szczególnie przyjęta przez autorki metoda badawcza (wywiady), charakterystyczna dla nurtu *XBRL adoption* i praktycznie niewystępująca w przypadku pierwszego wyodrębnionego obszaru.

W odniesieniu do literatury należy stwierdzić, że w anglojęzycznych artykułach naukowych o zbliżonym przedmiocie zainteresowania podkreśla się istotną rolę regulatorów jako głównych motywatorów wdrożeń XBRL w jednostkach (Henderson i in., 2011), a brak presji z ich strony uznają za ograniczenie upowszechniania się XBRL (Abdullah i in., 2009). Badania w formie wywiadów prowadzone z przedstawicielami spółek stosujących XBRL ujawniają m.in., że w przypadku początkowo nieobligatoryjnego zastosowania w USA najważniejszymi czynnikami skłaniającymi jednostki do aktywności wdrożeniowej były: pozyskanie szerokiej wiedzy na temat korzyści z zastosowania XBRL, a także chęć utrwalenia wizerunku spółki jako pioniera tej technologii (Bonsón i in., 2009). Jednostki z różnych krajów, które nieobligatoryjnie wdrożyły XBRL, powszechnie postrzegały ten fakt jako uzyskanie przewagi konkurencyjnej. W rozmowach z badaczami ich przedstawiciele podkreślali wynikającą z wdrożenia redukcję kosztów, a niektórzy akcentowali także skrócenie czasu przygotowania sprawozdania finansowego: z sześciu dni do nawet 15 minut (Pinsker, Li, 2008). Zasadniczo wdrożenie XBRL w raportowaniu przejawiało się w znacznej mierze poprawą jakości danych finansowych po stronie emitentów (Peng i in., 2011), choć w pierwszym okresie raportowania odnotowywano również pojawianie się błędów (Debreceeny i in., 2010).

W odniesieniu do badania modeli wdrożenia XBRL w literaturze anglojęzycznej ważną pozycję literaturową stanowi praca D. Garner i in. (2013), w której dokonano podziału jednostek na cztery poziomy zaawansowania pod względem implementacji XBRL. Opierając się na szerokich badaniach kwestionariuszowych sformułowano charakterystyki trzech grup jednostek: *low adopters*, *medium adopters* oraz *high adopters*, czyli podmiotów, które dokonały wdrożenia na poziomie niskim, średnim lub wysokim. Niski poziom wdrożenia XBRL rozumiany jest jako *outsourcing* konwersji sprawozdania. Poziom średni oznacza konwersję tradycyjnie

przygotowanego sprawozdania do nowego formatu przy użyciu zewnętrznej aplikacji, ale bez korzystania z *outsourcingu*, natomiast poziom wysoki odpowiada zaimplementowaniu taksonomii do systemu informacyjnego przedsiębiorstwa na poziomie narzędzi do raportowania lub głębiej (tzn. na poziomie powstawania informacji finansowych), co daje możliwość wykorzystania ich także do raportowania wewnętrznego.

W pracy tej ustalono również, w jakim celu najczęściej wykorzystywany jest XBRL wewnątrz organizacji. Innym istotnym wynikiem tego badania było rozpoznanie sposobu postrzegania kosztów i korzyści z implementacji XBRL w zależności od stopnia zaawansowania we wdrożeniu tej technologii (Garner i in., 2013).

Jeśli chodzi o krajowe publikacje naukowe temat wdrożenia XBRL w obszarze finansów i rachunkowości do tej pory pozostawał praktycznie nieznanymi. Rodzimi autorzy zajmujący się tematyką XBRL najczęściej prowadzili rozważania teoretyczne, często odwołując się do doświadczeń z rynku amerykańskiego. W tej grupie na pierwszym miejscu wymienić należy artykuły K. Klimczak, dotyczące m.in. kosztów i korzyści zastosowania XBRL (Klimczak, 2018), głównych nurtów badań empirycznych nad XBRL (Klimczak, 2017b), czy też wpływu standardu na asymetrię informacyjną na rynkach kapitałowych (Klimczak, 2017a). Problematyka XBRL była także poruszana m.in. w kontekście: ewolucji sprawozdawczości finansowej (Grabiński, 2007), oczekiwań interesariuszy sprawozdań finansowych (Michalak, 2010; Kobiela-Pionnier, 2013), raportowania zrównoważonego rozwoju/CSR (Fijałkowska, 2014) i raportowania zintegrowanego (Matuszyk, 2017).

Mimo tak zróżnicowanych perspektyw badawczych w literaturze krajowej brakowało do tej pory publikacji omawiających praktyczne aspekty zastosowania XBRL w spółkach, co było skutkiem deficytu takich obowiązkowych czy też dobrowolnych wdrożeń. Zgodnie z najlepszą wiedzą autorki niniejszy artykuł jest pierwszym w Polsce, w którym poruszony został temat wdrażania narzędzi do raportowania w InlineXBRL, i jednocześnie pierwszym w Polsce, gdzie zastosowano podział narzędzi do sporządzania sprawozdań na trzy typy: *bolt-on*, *built-in* oraz *deeply embedded*.

4. Metodyka badania

Zrealizowane badanie empiryczne polegało na przeprowadzeniu pogłębionych telefonicznych wywiadów z pracownikami podmiotów notowanych na Rynku Głównym GPW, sporządzających skonsolidowane sprawozdania finansowe według MSSF i w związku z tym objętych obowiązkiem raportowania w formacie ESEF¹⁰. Wywiady odbyły się w dniach od 17 lutego do 19 marca 2021 roku, natomiast

¹⁰ Rozmowy zostały przeprowadzone w znacznej większości przed 13.04.2021 r., tzn. przed publikacją ustawy z dnia 25 lutego 2021 r. o zmianie ustawy – *Prawo bankowe* oraz niektórych innych ustaw, umożliwiającej odroczenie obowiązku raportowania w ESEF.

pomiędzy 20 marca a 29 kwietnia 2021 roku zadano rozmówcom (telefonicznie lub pocztą elektroniczną) pytania uzupełniające dotyczące finalizacji sprawozdania za 2020 roku, która w przypadku ośmiu emitentów nastąpiła już po przeprowadzeniu zasadniczej części wywiadu.

W badaniu wzięło udział trzynaście osób zaangażowanych bezpośrednio w sporządzanie skonsolidowanych sprawozdań finansowych lub wdrożenie raportowania w formacie InlineXBRL w dziesięciu notowanych spółkach z pięciu różnych branż. Podstawowe dane o uczestnikach badania zestawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Charakterystyka próby badawczej

Numer emitenta	Indeks	Branża	Funkcje pełnione przez rozmówców
1	WIG30	Handel	Dyrektor relacji inwestorskich, Księgowa ds. sprawozdawczości
2	WIG	Nieruchomości	Główna księgowa
3	mWIG40	Branża finansowa	Menedżer ds. sprawozdawczości
4	WIG30	Usługi	Ekspert ds. sprawozdawczości
5	mWIG40	Produkcja	Menedżer ds. sprawozdawczości
6	WIG30	Handel	Menedżer ds. sprawozdawczości
7	WIG30	Branża finansowa	Dyrektor ds. sprawozdawczości, Ekspert ds. sprawozdawczości
8	mWIG40	Usługi	Dyrektor finansowy, Menedżer ds. controllingu
9	WIG30	Branża finansowa	Główna księgowa
10	WIG30	Branża finansowa	Ekspert IT (odpowiedzialny za wdrożenie XBRL)

Źródło: opracowanie własne.

Wywiady miały częściowo ustrukturyzowany format. Jeżeli odpowiedź respondenta poruszała nowy ciekawy wątek, zadawano dodatkowe pytania, by zgłębić dane zagadnienie. Następnie na podstawie przeprowadzonych rozmów uzupełniono szczegółowy arkusz odpowiedzi. Kwestie poruszane w trakcie wywiadów skupiły się wokół zagadnienia przyjętego modelu wdrożenia raportowania w InlineXBRL oraz przebiegu procesu wdrożenia, z uwzględnieniem takich elementów jak:

- zdobywanie wiedzy na temat XBRL i ESEF;
- znajomość różnych modeli wdrożenia XBRL;
- korzystanie z usług doradców i innych zewnętrznych dostawców;
- przygotowanie testowego sprawozdania na potrzeby udziału w testach KNF;
- przygotowanie końcowego sprawozdania za 2020 rok oraz głównych problemów, jakie wystąpiły w trakcie tego procesu;
- współpraca z audytorem w związku z badaniem sprawozdania w formacie InlineXBRL.

Pomimo niepewności dotyczącej obowiązku wdrożenia raportowania zgodnego z ESEF (która towarzyszyła polskim emitentom przez kilkanaście miesięcy), w trakcie prowadzonych wywiadów wszyscy badani deklarowali chęć opublikowania sprawozdania w formacie InlineXBRL. Na dzień zakończenia niniejszego badania, tj. 29.04.2021 rok, osiem badanych spółek opublikowało swoje sprawozdania w nowym formacie, uzyskując opinię bez zastrzeżeń z badania sprawozdania przez niezależnego biegłego rewidenta oraz pozytywną walidację KNF. Jeden z emitentów planował opublikować sprawozdanie w ciągu najbliższych kilku tygodni, natomiast kolejny, pomimo pełnego przygotowania do sporządzenia sprawozdania w InlineXBRL (m.in. zakupu oprogramowania *bolt-on* oraz przejścia z wynikiem pozytywnym testów KNF), ostatecznie zdecydował się skorzystać z odroczenia i opublikować sprawozdania w tradycyjnym formacie (PDF). Przyczyny zmiany decyzji nie są autorkom znane.

5. Otrzymane wyniki

Pierwotną przyczyną przygotowywania wdrożenia rozwiązania opartego na XBRL we wszystkich badanych spółkach była chęć dostosowania się do nowych wymogów sprawozdawczych. Żaden z ankietowanych nie rozważał wcześniej wdrożenia XBRL na potrzeby sprawozdawczości wewnętrznej lub zewnętrznej, a dziewięć spośród dziesięciu badanych podmiotów nie posiadało żadnego doświadczenia w tym zakresie. Pod tym względem jedynym wyjątkiem był bank raportujący w XBRL na potrzeby NBP¹¹. Ponadto jeden z emitentów połączył wdrożenie XBRL z wdrożeniem już wcześniej rozważanego modułu systemu finansowo-księgowego do raportowania.

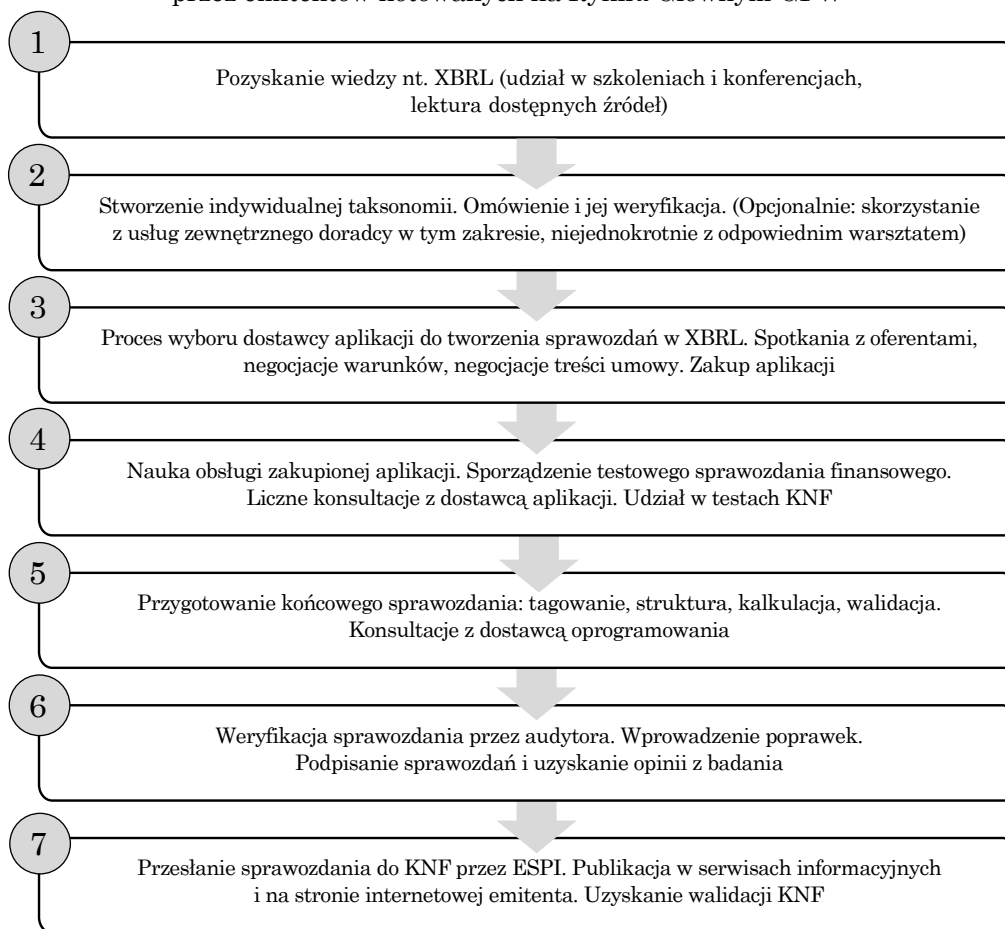
Wypowiedzi uczestników badania wskazują, że każdy z emitentów przyjął indywidualne podejście i nastawienie do implementacji XBRL. W trzech podmiotach wdrożenie nowego formatu raportowania zostało potraktowane jako jeden z priorytetów działu finansowego na rok 2020, do którego realizacji powołano interdyscyplinarny zespół pracowników oraz zatrudniono zewnętrznych doradców, a pierwsze przygotowania rozpoczęto jeszcze w 2019 lub w 2018 roku. Podejście takie prezentowały najczęściej podmioty większe, dla których jakościowe raportowanie roczne i kwartalne oraz wysoki poziom komunikacji z inwestorami są wartością dodaną dla przedsiębiorstwa, a także elementami strategii działania i budowania swojego wizerunku. Natomiast czterech emitentów zaprezentowało zupełnie odmienne, tzn. proste i pragmatyczne podejście. W większości z nich projekt wdrożenia XBRL realizowano w drugim półroczu 2020 roku w zespołach od jednego do trzech pracowników, bez istotnego wsparcia zewnętrznych doradców. Podmioty te przyjęły założenie, że forma przekazywania sprawozdania jest zdecydowanie mniej istotna niż jego treść, a wdrożenie nowego formatu stanowi jedynie dodatkowy wymóg regulacyjny, który należy zrealizować prawidłowo, ale możliwie niskim

¹¹ Od 2007 r. banki zobowiązane są do sporządzania raportów FINREP i COREP w formacie XBRL (poprzednika inlineXBRL).

nakładem pracy i zasobów finansowych. Trzy pozostałe podmioty prezentowały umiarkowane podejście, będące kompromisem pomiędzy postawami wskazanymi powyżej.

Pomimo niejednokrotnie diametralnych różnic w przyjętym podejściu do realizacji obowiązku ESEF, w praktyce proces wdrożenia raportowania w większości badanych podmiotów przebiegał według podobnego schematu i, co do zasady, można było w nim wyróżnić odpowiadające sobie etapy.

Schemat 4. Uogólniony przebieg wdrożenia ESEF przez emitentów notowanych na Rynku Głównym GPW

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe wyniki badania przedstawiono w następujących podpunktach. Z kolei zsyntetyzowane wyniki badań dotyczące poszczególnych emitentów przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Wyniki badania dla poszczególnych uczestników grupy badawczej

Numer emitenta	Tworzenie indywidualnej taksonomii			Przyjęty model wdrożenia XBRL			Udział w testach KNF		
	przygotowanie taksonomii przez doradcę	weryfikacja przez doradcę taksonomii stworzonej przez emitenta	samodzielne opracowanie taksonomii przez emitenta	bolt-on		built-in	deeply embedded	zakończony powodzeniem	zakończony niepowodzeniem
				outsourcing	in-house				
1			√		√				√
2	√				√			√	
3	√				√			√	
4		√			√			√	
5			√		√			√	
6	√					√		√	
7		√			√			√	
8			√		√			√	
9			√		√				√
10			√		√			√	

Źródło: opracowanie własne.

5.1. Pozyskanie wiedzy na temat XBRL oraz tworzenia indywidualnej taksonomii

Wszystkie badane spółki skorzystały ze szkoleń stacjonarnych i *online* dotyczących XBRL, InlineXBRL, ESEF, tworzenia taksonomii oraz aspektów technicznych nowej formy raportowania. Dla dziewięciu spółek pozyskanie wiedzy w postaci szkoleń lub nauki własnej stanowiło pierwszy etap przygotowania się do wdrożenia. Jedna jednostka odbyła pierwsze szkolenie dopiero po wyborze dostawcy aplikacji i zostało ono przeprowadzone przez tego dostawcę. Na marginesie rozmów przedstawiciele kilku emitentów wskazywali również, że ograniczeniem w odbyciu większej liczby szkoleń był niewielki budżet szkoleniowy i całkowity budżet na wdrożenie XBRL.

W przypadku dziewięciu emitentów kolejnym krokiem było stworzenie indywidualnej taksonomii. Natomiast jeden z emitentów najpierw dokonał wyboru i zakupu aplikacji, a dopiero w trakcie tworzenia pierwszego testowego sprawozdania zajął się doбором znaczników i tworzeniem nowych rozszerzeń.

Dokładnie połowa badanych zdecydowała się samodzielnie opracować listę znaczników taksonomii podstawowej i rozszerzeń. Podmioty te poczuły się wystarczająco kompetentne merytorycznie, by bez wsparcia zewnętrznych ekspertów podjąć takiemu wyzwaniu. Spółki te uznały, że wystarczającą weryfikacją prawidłowości tagowania będzie statutowy audyt sprawozdania przeprowadzony przez niezależnego biegłego rewidenta. Znakowanie przebiegło odmiennie w różnych spółkach: część emitentów pracowała warsztatowo w kilkusobowym gronie, w innych przedsiębiorstwach zadanie to wykonała samodzielnie jedna osoba.

Druga połowa badanych skorzystała ze wsparcia zewnętrznego doradcy, przy czym dwóch emitentów zleciło ekspertowi jedynie weryfikację przygotowanej wewnętrznie taksonomii, natomiast trzech zdecydowało się zamówić usługę sporządzenia taksonomii od podstaw. Każdorazowo wsparcie eksperta kończyło się wspólnym warszatem i omówieniem przygotowanej listy etykiet. Przyczyną skorzystania z usług doradcy były najczęściej:

- zamiar przygotowania sprawozdania wysokiej jakości;
- przekonanie o dużej złożoności tego zadania;
- przekonanie o potrzebie posiadania wcześniejszego doświadczenia w przygotowaniu taksonomii dobrej jakości;
- zaniepokojenie brakiem doświadczenia w zakresie XBRL zaobserwowanym w zespole audytowym.

5.2. Wybór dostawcy narzędzia do raportowania w XBRL

Kolejnym etapem był wybór dostawcy aplikacji do sporządzania sprawozdań w InlineXBRL. Dziewięciu emitentów (90%) wybrało narzędzia typu *bolt-on*, a jeden – rozwiązanie typu *built-in*. Żadna z jednostek nie zdecydowała się na *outsourcing* ani też na rozwiązanie typu *deeply embedded*. W procesie wyboru aplikacji emitenci kierowali się kryteriami takimi jak:

- cena;
- łatwość oraz intuicyjność obsługi aplikacji;
- kompetencje oraz jakość wsparcia ze strony dostawcy;
- dopasowanie zasady działania aplikacji do istniejącego w spółce procesu sporządzania sprawozdań;
- możliwość automatycznego łączenia aplikacji z MS Excel;
- graficzne aspekty dotyczące plików w XHTML.

W uzupełnieniu należy wskazać, że ośmiu z dziewięciu emitentów, którzy zdecydowali się na rozwiązanie *bolt-on*, miało świadomość istnienia aplikacji typu *built-in* oraz *deeply embedded*, jednak nie zdecydowało się na zakup takiego rozwiązania ze względu na wyższe koszty, dłuższe i trudniejsze wdrożenie oraz niską kompatybilność z obecnie używanymi aplikacjami finansowo-księgowymi.

5.3. Przygotowanie pierwszego testowego sprawozdania w XBRL

Po zakupie aplikacji rozpoczął się proces jej technologicznego wdrożenia, tzn. instalacji, aktywacji licencji, szkolenia pracowników przez dostawcę, a następnie przygotowania testowego sprawozdania za poprzedni rok obrotowy (2019 r.). Etap ten był wymagający dla wszystkich badanych i odbywał się w ścisłych konsultacjach z dostawcami narzędzia IT, którzy objaśniali klientom techniczne zawiłości związane z tagowaniem, tworzeniem nowych rozszerzeń i ich kotwiczeniem, tworzeniem struktury sprawozdania i warstwy kalkulacyjnej, a następnie walidacją i generowaniem pliku z końcowym sprawozdaniem. Najwięcej czasu na wdrożenie aplikacji poświęcił ten emitent, który zdecydował się na implementację rozwiązania typu *built-in*. W każdym przypadku czas poświęcony na wdrożenie był kwestią indywidualną i oprócz wybranego wariantu wdrożenia zależał m.in. od:

- liczby osób zaangażowanych w projekt;
- budżetu przeznaczonego na szkolenia dostawcy;
- wcześniejszego doświadczenia i swobody poruszania się osób odpowiedzialnych za sprawozdawczość w nowych aplikacjach IT.

Wszyscy badani wzięli udział w testach zorganizowanych przez KNF, który w okresie 11.01–15.02.2021 roku udostępnił funkcjonalność przesłania testowych raportów ESEF w środowisku produkcyjnym Elektronicznego Systemu Przesyłania Informacji (ESPI). Ośmiu badanych zaliczyło testy z wynikiem pozytywnym, dwóch z wynikiem negatywnym. Ci ostatni jako przyczynę braku pozytywnej walidacji na tzw. „bramce” KNF wskazywali: niewystarczającą ilość czasu (późne rozpoczęcie przez nich przygotowań do testów) oraz błędy techniczne zakupionego narzędzia, które (w ich ocenie) w tamtym czasie nie było jeszcze w pełni dopracowane przez producenta.

5.4. Przygotowania pierwszego ostatecznego raportu w InlineXBRL oraz jego weryfikacja przez biegłego rewidenta

W opinii badanych emitentów przygotowanie ostatecznego sprawozdania za 2020 roku pochłonęło dwukrotnie mniej czasu niż przygotowanie sprawozdania testowego. Wynika to z faktu, że dla większości aplikacji pierwsza testowa wersja sprawozdania, po otagowaniu i połączeniu z MS Excel, stanowiła bazę dla każdej kolejnej wersji, której przygotowanie jest już prostym procesem aktualizacji danych liczbowych. Najtrudniejszy element tego etapu wdrożenia stanowiła natomiast walidacja, tzn. automatyczne sprawdzenie poprawności sprawozdania w aplikacji do znakowania lub w odpowiednim narzędziu zewnętrznym. Niektórzy emitenci napotkali także nieprzewidziane wcześniej trudności związane z: brakiem wystarczającej znajomości obsługi aplikacji (w szczególności tworzenia warstwy kalkulacyjnej, prezentacyjnej oraz walidacji), błędami w aplikacji wynikającymi z winy producenta, nieoczekiwanymi uwagami audytora przekazywanymi w ostatniej chwili, konwersją pliku na język angielski przy zachowaniu tagów XBRL, z podpisaniami elektronicznymi wymaganymi przez KNF¹² czy też z „bramką” ESPI¹³.

Istotną kwestią na tym etapie wdrożenia było badanie sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta. Z opinii badanych jednostek wyłania się dosyć zróżnicowany obraz przebiegu tej fazy: kilka spółek odniosło wrażenie, że sprawdzenie sprawozdania przez audytora było relatywnie pobieżne, a uwagi niewielkie lub żadne. Inni emitenci wskazali natomiast, że badanie w zakresie XBRL było bardzo dokładne i szczegółowe.

Wnioski

Analiza przebiegu rozmów z emitentami wskazuje, że wdrożenie InlineXBRL jest wyzwaniem angażującym istotne zasoby przedsiębiorstwa: ludzkie, czasowe i finansowe. Badani emitenci notowani na Rynku Głównym GPW w Warszawie podjęli decyzję o wdrożeniu jedynie w celu realizacji ustawowego obowiązku. Co do zasady nie rozważali oni innych korzyści, jakimi skutkować może stosowanie XBRL

¹² Jedynym rodzajem kwalifikowanych podpisów elektronicznych, który w 2021 r. jest akceptowany przez KNF, jest tzw. podpis zewnętrzny xades, a stosowane dotychczas przez dużą część emitentów podpisy pades blokowały techniczną możliwość walidacji sprawozdania w XBRL przez „bramkę” KNF.

¹³ Były to: długi czas ładowania plików, ograniczenie wielkości przesyłanych plików do 50MB, opóźnienie w przekazywaniu raportu z walidacji emitentom (nawet do kilku dni), mylnie błędne walidacje w wydruku z „bramki” KNF w przypadku poprawnych plików. Stres emitentów był potęgowany faktem, że emitent otrzymywał raport z walidacji dopiero po przesłaniu plików do ESPI i po publikacji sprawozdania finansowego przez agencje informacyjne.

w organizacji (w tym m.in. uproszczenia procesów raportowania, zwiększenia dostępności i porównywalności danych o jednostce skutkujące m.in. obniżeniem kosztu kapitału własnego i wzrostem płynności akcji). Tym samym tezy z publikacji światowych na temat kluczowego znaczenia presji ze strony regulatorów w rozprzestrzenianiu się XBRL znalazły swoje potwierdzenie.

Dziewięciu z dziesięciu badanych zdecydowało się na rozwiązanie typu *bolt-on*, które realizowano wewnętrznymi zasobami jednostki. Korzystanie z takiego rozwiązania, jakkolwiek nie zapewnia wartości dodanej dla przedsiębiorstwa w zakresie np. raportowania wewnętrznego czy skrócenia procesu raportowania, pozwala jednak na relatywnie proste i szybkie wypełnienie nałożonych wymogów regulacyjnych¹⁴. Podejście takie jest typowe dla tzw. *early-adopters*, czyli przedsiębiorstw, które dopiero rozpoczynają korzystanie z XBRL (Janvrin, Mascha, 2010). Potwierdzają to wyniki wywiadów przeprowadzonych w 2009 roku z pięcioma emitentami reprezentatywnymi dla całej populacji *early-adopters* w USA: trzech z nich zakupiło rozwiązania typu *bolt-on* (Janvrin, No, 2012). Należy jednak dodać, że po kilku latach od wdrożenia XBRL jako obowiązkowego formatu raportowania na rynku amerykańskim uzyskano odmienne wyniki: w szerokim badaniu, obejmującym 425 emitentów, 308 ankietowanych podmiotów (72%) zadeklarowało korzystanie z rozwiązania DMS (*built-in, deeply embedded*), a jedynie 117 spośród nich (28%) z rozwiązania SAS (*bolt-on*) (FERF, 2013). Możliwe, że również w ciągu kilku najbliższych lat, wraz z postępem technologii i wzrostem świadomości na temat licznych korzyści ze stosowania XBRL, podobny trend zostanie zaobserwowany również w Polsce.

W świetle dostępnych badań z rynku amerykańskiego całkowicie odmiennym zjawiskiem jest natomiast niechęć emitentów notowanych na Rynku Głównym do pełnego *outsourcingu* sporządzania sprawozdań – nie zdecydował się na to żaden z badanych podmiotów krajowych. Według danych konsorcjum XBRL US, w 2008 roku, w początkowym stadium raportowania wg XBRL do SEC w ramach programu dobrowolnego raportowania, dokładnie połowa wszystkich emitentów zdecydowała się na to rozwiązanie (XBRL.US, 2015). Przyczynami niechęci do *outsourcingu* wskazywanymi przez przedstawicieli badanych krajowych spółek były m.in. obawa przed utratą kontroli nad procesem raportowania oraz obawa o zachowanie jakości tak przygotowanego sprawozdania¹⁵.

Zdaniem autorek za dodatkową przyczynę tego zjawiska należy uznać dwie kluczowe różnice merytoryczne, zachodzące pomiędzy raportowaniem w XBRL do SEC a raportowaniem w formacie ESEF na obszarze UE. Pierwszą z nich jest nałożony przez rozporządzenie 2019/815 obowiązek zakotwiczenia pozycji specyficznych dla danej jednostki, które nie występują w taksonomii podstawowej (tzw.

¹⁴ Zdaniem autorek za dodatkową przyczynę braku popularności w Polsce rozwiązań innych niż *bolt-on* można uznać deficyt polskojęzycznych publikacji na temat modeli wdrożenia inlineXBRL w przedsiębiorstwach.

¹⁵ W opinii badanych do właściwego przygotowania sprawozdania finansowego niezbędna jest gruntowna wiedza o branży i specyfice działalności danego podmiotu.

rozszerzeń) (Rozporządzenie KE, 2019; Kobiela-Pionnier, 2020). W USA ewentualne zakotwiczenie rozszerzeń jest dobrowolnie (Deloitte, 2020). Dodatkowo UE wymaga, aby sprawozdania sporządzone zgodnie z regulacją ESEF zostały zbadane przez biegłego rewidenta, co również nie jest obowiązkowe dla podmiotów z rynku amerykańskiego (Deloitte, 2020). Wydaje się, że szczególnie ten ostatni wymóg znacząco komplikuje możliwość korzystania przez emitentów z pełnego *outsourcingu* procesu raportowania w InlineXBRL.

Niechęć polskich emitentów do szerszego wykorzystania *outsourcingu* powoduje, że w odniesieniu do klasyfikacji jednostek zaproponowanego przez Garner i in. (2013) dziewięć z dziesięciu badanych firm plasuje się w grupie *medium-adopters* (jednostek o średnim poziomie wdrożenia XBRL). Wynika to zarówno z wybranego sposobu konwersji (aplikacja *in-house*), a przez to konieczności posiadania pewnej wiedzy z zakresu obsługi procesu raportowania, jak też braku zastosowania XBRL do celów innych niż wyłącznie regulacyjne. Na tym tle tylko jeden z badanych emitentów odpowiada poziomowi *high-adoption*.

Pomimo wyboru tego samego podejścia (*bolt-on*) przez 90% badanych jednostek, zaobserwować można istotne różnice w przygotowaniach do wdrożenia, a także w procesie samego wdrożenia ESEF. W każdej spółce miał on dość indywidualny przebieg, koncentrował się na innych obszarach i angażował inne zasoby.

Zidentyfikowane różnice dotyczyły w szczególności:

- miejsca ulokowania ośrodka odpowiedzialności za wdrożenie XBRL (księgowość, IT, kontroling, zespół sprawozdawczości);
- liczby pracowników zaangażowanych w realizację wdrożenia;
- podejścia do korzystania z usług doradców i ekspertów ds. XBRL;
- czasu poświęconego na formalne procedury, takie jak wybór dostawcy i podpisanie z nimi umowy;
- budżetu przeznaczanego na wdrożenie.

Przedstawione różnice warunkowane są następującymi czynnikami:

- strategia przyjęta przez kadre zarządzającą w zakresie wdrożenia (zadanie priorytetowe dla poprawy jakości sprawozdawczości *versus* dodatkowy wymóg regulatora, który należy spełnić poprawnie, angażując możliwie najmniejsze zasoby);
- zaangażowanie oraz kompetencje kadry finansowej (m.in. doświadczenie we wdrażaniu projektów IT, doświadczenie w raportowaniu wewnętrznym i zewnętrznym, w tym według MSSF);
- jakość wybranego narzędzia do tagowania sprawozdań;
- systemy informatyczne funkcjonujące w obszarze księgowości i sprawozdawczości oraz dotychczasowy przebieg procesu raportowania,
- wewnętrzne procedury (np. duża formalizacja procesu zakupów czy procedury bezpieczeństwa IT niepozwalające na niektóre rozwiązania technologiczne);
- wcześniejsze doświadczenia emitenta w zakresie XBRL.

Podsumowanie

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych na przełomie XX i XXI wieku doprowadził do rewolucyjnych zmian w życiu społecznym i gospodarczym na całym świecie. Konsekwencje rewolucji informacyjnej odczuwalne są także w sprawozdawczości finansowej. Rynki finansowe oczekują informacji, które będą nie tylko wiarygodne, ale też terminowe, przydatne i łatwo dostępne. Technologia, która ma umożliwić realizację tych oczekiwań przez podmioty notowane na Rynku Głównym GPW, jest InlineXBRL, którego wdrożenie wymusza unijna regulacja ESEF.

Badanie pilotażowe przedstawione w niniejszym artykule ukazuje realne doświadczenia 10 krajowych emitentów w pierwszym roku obowiązywania nowego formatu raportów. Choć próba badawcza wydaje się dość ograniczona, jest ona jednak reprezentatywna dla tych emitentów, którzy planowali opublikować sprawozdanie za 2020 rok w formacie ESEF niezależnie od tego, czy stanie się on obowiązkiem, czy jedynie opcją, lub też którzy spodziewali się, że obowiązek raportowania w formacie ESEF z dużym prawdopodobieństwem nie zostanie odroczone. Opisane doświadczenia wydają się tym cenniejsze, iż z jednej strony związane są z momentem krytycznym dla emitentów (wdrożenie nowej regulacji), z drugiej natomiast – z uwagi na wspomniane odroczenie obowiązku o rok – będą one mogły stanowić podstawę do podejmowania decyzji o implementacji dla tej grupy jednostek, która zdecydowała się z odroczenia skorzystać. Tym samym opisane wyniki badania niosą ze sobą wartość zarówno teoretyczną, jak i praktyczną.

Choć z oczywistych względów w literaturze krajowej brak jest podobnych opracowań (korzystanie XBRL to w Polsce całkowita nowość), należy się spodziewać, że wraz ze wzrostem liczby emitentów stosujących format InlineXBRL zainteresowanie naukowców, ale i praktyków, pionierskimi doświadczeniami z wdrożenia rozwiązań XBRL na potrzeby formatu ESEF oraz wykorzystania tego formatu na europejskich rynkach kapitałowych zdecydowanie wzrośnie.

Literatura

- Abdullah, A., Khadaroo, I., Shaikh, J. (2009), *Institutionalisation of XBRL in the USA and UK*, „International Journal of Managerial and Financial Accounting”, 1 (3), s. 292–304.
- Bonsón E., Cortijo V., Escobar T. (2009), *A Delphi investigation to explain the voluntary adoption of XBRL*, „The International Journal of Digital Accounting Research” 9 (1), s. 193–205.
- Debreceny R., Farewell S., Piechocki M., Felden C., Gränning A. (2010), *Does it add up? Early evidence on the data quality of XBRL filings to the SEC*, „Journal of Accounting and Public Policy”, 29 (3), s. 296–306.
- Debreceny R.S., Chandra A., Cheh J.J., Guithues-Amrhein D., Hannon N.J., Hutchinson P.D., Janvrin D., Jones R.A., Lambertson B., Lymer A., Mascha M., Nehmer R., Roohani S., Srivastava R.P., Trabelsi S., Tribunella T., Trites G., Vasarhelyi M.A. (2005), *Financial Reporting in XBRL on the SEC's EDGAR System: A Critique and Evaluation*, „Journal of Information Systems”, 19, (2), s. 191–210.
- Enachi M., Andone I.I. (2015), *The progress of XBRL in Europe – projects, users and prospects*, „Procedia Economics and Finance” 20, s. 185–192.

- FERF (2013), *SEC Reporting And The Impact Of XBRL: 2013 Survey*, Financial Executives Research Foundation.
- Fijałkowska J. (2014), *CSR Reporting and XBRL Standard Alignment Decisive For The Future Of Finance And Accounting*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica”, 2 (300), s. 75–85.
- Garbellotto G. (2009a), *XBRL Implementation Strategies: The Bolt-on Approach*, „Strategic Finance”, May, s. 57.
- Garbellotto G. (2009b), *XBRL Implementation Strategies: The Built-in Approach*, „Strategic Finance”, August s. 56–57.
- Garbellotto G. (2009c), *XBRL Implementation Strategies: The Deeply Embedded Approach*, „Strategic Finance”, November, s. 56–57, 61.
- Garbellotto G. (2009d), *Extensible Business Reporting Language (XBRL): What's In It For Internal Auditors*, The Institute of Internal Auditors Research Foundation, Alamonte Springs, FL.
- Garner D., Henderson D., Sheetz S., Trinkle B. (2013), *The Different Levels of XBRL Adoption*, „Management Accounting Quarterly”, 14, (2), s. 1–10.
- Grabieński K. (2007), *XBRL jako etap ewolucji sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Naukowe/Akademia Ekonomiczna w Krakowie”, 750, s. 199–212.
- Hannon J. (2006a), *In search of ROI for XBRL*, „Strategic Finance”, March, s. 59–60.
- Hannon J. (2006b), *Does XBRL cost too much?*, „Strategic Finance”, April, s. 59–60.
- Henderson D., Sheetz S. D., Trinkle B.S. (2012), *The determinants of inter-organizational and internal in-house adoption of XBRL: A structural equation model*, „International Journal of Accounting Information Systems”, 13 (2), s. 109–140.
- Hsieh T., Wang Z., Abdolmohammadi M. (2019), *Factors Associated with Companies' Choices of XBRL Implementation Strategies: Evidence from the U.S. Market*, „Journal of Information Systems”, 33 (3), s. 75–91.
- Janvrin D., Mascha M.F. (2010), *The Process Of Creating XBRL Instance Documents: A Research Framework*, „Review of Business Information Systems”, 14 (2), s. 11–34.
- Janvrin D.J., No W.G. (2012), *XBRL Implementation: A Field Investigation to Identify Research Opportunities*, „Journal of Information Systems”, 26 (1), s. 169–197.
- Kernan K. (2009), *The Story of Our New Language*, AICPA, New York.
- Klimczak K. (2014), *Standard XBRL jako koncepcja wspomagająca raportowanie finansowe*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 91 (2), s. 175–192.
- Klimczak K. (2017a), *Wpływ standardu XBRL na asymetrię informacyjną na rynku kapitałowym*, „Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, nr 88 (1), 293–301.
- Klimczak K. (2017b), *XBRL jako narzędzie raportowania finansowego – główne nurty badań empirycznych*, „Studia Ekonomiczne” nr 333, 125–138.
- Klimczak K. (2018), *Koszty oraz uwarunkowania implementacji XBRL jako standardu raportowania finansowego na rynkach kapitałowych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 98 (154), s. 107–122.
- Kobiela-Pionnier K. (2013), *Kierunki zmian międzynarodowej sprawozdawczości finansowej z perspektywy inwestora*, „Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 58, s. 347–355.
- Kobiela-Pionnier K. (2020), *Jednolity europejski format raportowania ESEF – nowe wyzwania dla spółek stosujących MSSF*, „Rachunkowość”, 7, s. 3–17.
- Lester W.F. (2007), *XBRL: The New Language of Corporate Financial Reporting*, „Business Communication Quarterly”, 70 (2), s. 226–231.
- Matuszyk I. (2017), *Informatyczne narzędzia raportowania zintegrowanego*, „Finanse. Rynki Finansowe. Ubezpieczenia”, 89 (1), s. 79–88.
- Michalak J. (2010), *Prezentacja sprawozdań finansowych w formie elektronicznej przez największe jednostki gospodarcze w Polsce w kontekście oczekiwań interesariuszy*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 59 (115), s. 69–94.

- Peng E.Y., Shon J., Tan C. (2011), *XBRL and accruals: Empirical evidence from China*, „Accounting Perspectives”, 10 (2), s. 109–138.
- Perdana A., Robb A., Rohde F. (2015), *An Integrative Review and Synthesis of XBRL Research in Academic Journals*, „Journal of Information Systems” 29 (1), s. 115–153.
- Pinsker R., Li S. (2008), *Costs and benefits of XBRL adoption: Early evidence*, „Communications of the ACM”, 51 (3), s. 47–50.
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/85 z dnia 17 grudnia 2018 r. uzupełniające dyrektywę 2004/109/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących specyfikacji jednolitego elektronicznego formatu raportowania, Dz. UE nr L143 z 29.05.2019.
- Wilusz W. (2010), *Raportowanie finansowe z wykorzystaniem standardu XBRL – implikacje dla interesariuszy*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Informatyki w Krakowie”, 6, s. 131–143.

Źródła internetowe

- Deloitte (2020), *Developments Related to the Use of XBRL in Digital Financial Reporting*, „Heads Up”, 27 (10), s. 1–6, <https://dart.deloitte.com/USDART/ov-resource/e9263a1f-8320-11ea-a9df-73b396218c24.pdf> (dostęp 29.05.2021).
- ESMA (2016), *Feedback Statement on the Consultation Paper on the Regulatory Technical Standard on the European Single Electronic Format (ESEF)*, European Securities and Markets Authority, 21 December 2016, ESMA/2016/1668, https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2016-1668_esma_feedback_statement_on_the_rts_on_esef_0.pdf (dostęp 28.04.2021).
- Reimschuessel-Wąs B. (2009), *XBRL. Wprowadzenie do standard raportowania w biznesie*, XV Konferencja PLOUG, Kościelisko, s. 89–97, <https://docplayer.pl/2620219-Xbrl-wprowadzenie-do-standardu-raportowania-w-biznesie.html> (dostęp 25.04.2021).
- XBRL.US (2015), *XBRL and Public Company Business Information*, https://xbrl.us/wp-content/uploads/2015/03/XBRL_all_case_studies.pdf (dostęp 28.04.2021).

